

Důl Sauer sack

Mapa KČT č. 3, 4

Otevírací doba: volně přístupné
Cenová hladina: zdarma
<http://podzemi.mytis.info/rolava/rolava.htm>

Kam v okolí?

Důl Sauer sack nebyl v širším okolí jediný. Asi 1,5 km jihozápadně od Přebuzi můžete na kraji lesa najít podobný, byť výrazně menší, areál cínového dolu Otto. Kromě betonové kostry šachetní budovy a sporých pozůstatků dalších provozních staveb je hned v lese za hlavním objektem k vidění i pásmo starších hornických prací. Na rozdíl od dolu Sauer sack se zde těžilo až do roku 1958.

V lese na půli cesty mezi bývalými obcemi Rolava a Jelení, nedaleko od Přebuzi, stojí u silnice monumentální zarostlý betonový skelet, o kterém koluje řada moderních pověstí. Říká se například, že se tu za druhé světové války vyráběly střely V1 a V2. Ve skutečnosti jde ale o pozůstatky areálu šachty č. 1 bývalého cínového dolu Sauer sack.

Cín se zde dobýval přinejmenším od poloviny 16. století, poslední etapa těžby, ze které také většina staveb pochází, proběhla v letech 1940–1945 a organizovala ji firma Zinnbergbau Sudetenland GmbH. I přes značné investice do výstavby a provozu dolu ale nikdy nešlo o důležitý podnik, těžba se nevyplácela a existují i doklady o tom, že ekonomické výsledky provozu byly jeho vedením falšovány a nadsazovány. Snad i proto, že šlo o vcelku poklidné zaměstnání vzdálené od válečných problémů. Jiný názor na to ale asi

Dědičná štola sv. Jiří

Ložisko cínu, které ve válečné době těžil důl Sauer sack, bylo odvodňováno starší dědičnou štolou sv. Jiří. Ta byla vyražena v letech 1727–1740 a nahrazovala původní dědičnou štolu Konrádovu. Její propadlé ústí se zbytky portálu najdete na louce při silnici, která vede od dolu Sauer sack k Jelení. Do podzemí se tu ale proniknout nedá.

Mapa KČT č. 3, 4

Otevírací doba: volně přístupné
Cenová hladina: zdarma

▲ Bazén zahušťovače kalů, v pozadí úprava. Celý objekt byl původně zastřešen, ale v poválečných letech byl silně poškozen a částečně vyhořel.

▲ Vnitřek úpravy. Její provoz byl zahájen v roce 1943, celkově vyšla výstavba celého závodu na necelých dvanáct milionů říšských marek.

měli váleční zajatci, kteří zde byli internováni v pracovním táboře. Režim zde nebyl údajně tak krutý jako v jiných podobných nacistických provozech, ale ani tak nešlo o žádnou selanku a několik vězňů zaplatilo životem při pokusech o útěk nebo v důsledku pracovních úrazů.

Na místě je dnes k vidění především masivní několikapatrová budova bývalé úpravy rudy včetně násypek, ve kterých je dosud nezpracovaná hornina, a kruhový bazén bývalého zahušťovače kalů. Vlastní těžní věž stála v severním sousedství budovy, dochovaly se z ní ale pouze betonové základy a poval na 150 m hluboké jámě. Podzemí je nepřístupné a zatopené. V okolí úpravy uvidíte zbytky dalších menších staveb – například kanceláří, transformátorovny, stájí a skladu potravin. Na jižní straně silnice najdete základy lágrových baráků a dva malé kryty. V širším sousedství dolu pak bylo směrem k Ploché hoře odkaliště, směrem k Rolavskému

KAM za technickými památkami: Čechy

vrchu přehradní nádrž, která sloužila jako zdroj vody pro úpravnu, a směrem k Jelení menší areál 180 m hluboké šachty č. 2. Na okraji lesa u bývalé obce Rolava stojí také pomník věnovaný válečným zajatcům.

Původní podoba úpravní rudy se od té dnešní dost lišila, v současnosti už totiž chybí střechy i někdejší dřevěné obložení. Zarůstající stavba, která jako by vypadla z postkatastrofických filmů, láká zvědavce z širokého okolí. Pohyb zde není nijak omezen, ale doporučujeme vám zachovat rozumnou míru opatrnosti a neriskovat při průzkumu zbytečně zdraví.

▲ Zbytky šachetní budovy u ústí hlavní jámy dolu Otto u Přebuzi

▲ Vodní nádrž jižně od dolu se dochovala dodnes

Blatenský vrch

Mapa KČT č. 4

Otevírací doba: volně přístupné

Cenová hladina: zdarma

www.tisicovsky.cz/cs/hory/krusne-hory/blatensky-vrch-hlv279/

Kam v okolí?

Chcete-li se o těžbě a zpracování cínu v okolí dozvědět víc, můžete ještě navštívit muzeum v Horní Blatné. Kromě exponátů souvisejících s hornictvím tu mají i velkoplošný model Horní Blatné a expozici věnovanou životu a dílu místního písničkáře, skladatele a malíře porcelánu Johanna Nepomuka Sopha. <http://kvmuz.cz/expozice-horni-blatna>

V okolí Horní Blatné byly přinejmenším od 15. století dobývány cínové a další rudy. Většina starých dolů je dnes už nepřístupná, pozoruhodnou výjimkou jsou ale takzvané Vlčí jámy na západním úbočí Blatenského vrchu. Jde o monumentální propadliny se svislými skalními stěnami, které vznikly zřícením velkých podzemních dobovek na žilách Wolfgang a Jiří. Sestoupíte-li opatrně na jejich dno po pěším chodníčku (pozor, může být uzavřen; jiný způsob sestupu silně nedoporučujeme), najdete zde hned několik zajímavých detailů. Prvním z nich jsou pozůstatky starých štol, jejichž torza se místy dochovala ve skalním masivu. Druhou zdejší zajímavostí jsou pak místa, na nichž se i v parném létě drží díky příhodnému lokálnímu mikroklimatu sníh a led. Vlčí jámy jsou ostatně někdy označovány též jako Ledové.

V roce 1813 zde prý bylo dokonce vytěženo šest fůr ledu pro ošetření vojáků raněných v bitvě u Lipska.

Hlavní dobovky jsou tu dvě. První z nich, bývalý důl Jiří, je hluboká až 15 m a velmi úzká. Druhá, důl Wolfgang, je o něco větší – 120 m dlouhá, 15 m široká a až 25 m hluboká. Původní hloubka dolů byla samozřejmě ještě větší, ale dno obou dobovek je zavaleno zřícenými balvany.

▲ Jedna ze starých štol v jámě dolu Wolfgang

Rozhledna na Blatenském vrchu

Rozhledna na Blatenském vrchu byla vystavěna v letech 1912–1913 přičiněním Spolku pro zimní sporty podle projektu architekta Karla Matusche. Po dokončení nesla jméno rakouské arcivévodkyně Zity. Patřil k ní ještě horský hotel, ten však musel být ve druhé polovině 20. století zbourán. Celý areál totiž tehdy připadl pohraničnickům a během několika desetiletí byl silně zdevastován.

Mapa KČT č. 3, 4

Otevírací doba: sezonní

cenová hladina: zdarma

(dobrovolné vstupné)

<http://rozhledny.kohl.cz/rozhledna-blatensky-vrch-u-horni-blatne>

Blatenský příkop

Blatenský příkop je jedním z nejdůležitějších historických vodních děl v Krušných horách. Jde o 12 km dlouhý náhon, který přiváděl vodu pro průmyslové využití z říčky Černé k hornoblatenským dolům. Jeho stavba začala v roce 1540, od 19. století nebyl využíván a pomalu chátral. Rekonstruován byl v roce 2001, dnes je již udržován pravidelně a má status technické památky.

Mapa KČT č. 3, 4

Otevírací doba: volně přístupné

Cenová hladina: zdarma

www.horni-blatna.cz/turisticke-informace/blatensky-prikop

Mapa KČT č. 4

Otevírací doba: volně přístupné

Cenová hladina: zdarma

www.hornictvi.info/tech-pam/kovar/kovar.htm

Kam v okolí?

Přímo v Kovářské najdete soukromé muzeum letecké bitvy nad Krušnohořím, která se odehrála 11. září 1944. Expozice je zpracována velmi podrobně, mezi vystavené předměty patří mimo jiné části sestřelených letadel, uniformy, historické fotografie, dioramata a další dokumenty. www.museum119.cz

Huť v Kovářské

Na okraji Kovářské v Krušných horách stojí torzo uhlénoho skladu bývalé železářské huti. Jde o jediný pozůstatek rozsáhlého hutního komplexu, jehož počátky se datují do roku 1597, kdy zde byla vystavěna druhá vyso-

ká pec na našem území. Největšího rozkvětu dosáhla železárna v 17. a 18. století, její součást tvořily kromě samotné pece i hamry, brusírny, kovárny a stoupy na dracení rudy a strusky, drátovna a rourovna pro výrobu pušek a pistolí. V první třetině 19. století byl areál, v té době v majetku rodu Buquoyů, modernizován a přestavěn, ale

Vápenky u Kovářské

Jihozápadně od Kovářské při zelené značce stojí ruiny bývalé buquoyenské vápenky z 19. století, která byla v provozu do roku 1924. Zachovaly se dvě vápenné pece, z toho jedna jen z části, a malý lom. Vápno vyráběné ze zdejšího dolomitu bylo používáno ve stavebnictví a k výrobě hnojiva.

Mapa KČT č. 4

Otevírací doba: volně přístupné

Cenová hladina: zdarma

<http://muzeum.mineral.cz/vapenictvi/ceske-a-moravske-vapenky/kovarska.php>

provoz se postupně přestával vyplácet a v roce 1869 zde hutní výroba skončila. Budovy byly nadále využívány pro potřeby pily a továrny na rybí konzervy.

Bývalý sklad dřevěného uhlí je chráněn jako kulturní památka a volně přístupný. Při bližší prohlídce si můžete všimnout zajímavého detailu – část cihel, ze kterých je vystavěn, byla vyrobena z železářské strusky.

Přehrada Fláje

I přehrada může být kulturní památkou. Na Flájském potoce vyrostla na přelomu 50. a 60. let 20. století unikátní hráz ojedinelého technického řešení v rámci celé naší republiky. Pětatřicet samostatných betonových pilířů tvoří konstrukci hráze vysoké takřka padesát metrů. Vodní nádrž slouží části Severočeské uhelné pánve k zásobování vodou. Vzhledem k tomu, že je zdrojem pitné vody, platí na březích ochranné pásmo a zákaz vstupu. Přes hráz však vede silnice mezi Českým Jiřetínem a Moldavou.

Měli bychom připomenout ještě jednu technickou zajímavost z doby výstavby – nákladní lanovku,

kteřá přepravovala stavební materiál od železniční stanice v Moldavě. Nezůstalo po ní příliš mnoho stop, zato železniční trať Most–Hrob–Moldava patří mezi naše nejzajímavější horské železnice. Vlaky jsou na ní v pravidelném provozu Českých drah.

Pod samotnou přehradou můžete narazit na Flájský plavební kanál, po kterém se už od 16. století plavilo dřevo do Německa. Částečně byl obnoven mezi Flájem a Českým Jiřetínem, na jeho břehy vás dovede turistická značka.

Mapa KČT č. 6

Otevírací doba: volně přístupné

Cenová hladina: zdarma

www.poh.cz/vd/flaje.htm

Mapa KČT č. 4, 5

Otevírací doba: sezonní

Cenová hladina: do 49 Kč

Štola Marie Pomocná – hornický skanzen Měděnec
431 84 Měděnec

Tel.: +420 739 040 671

E-mail: ivancader@seznam.cz

<http://mariepomocna.ic.cz>

Kam v okolí?

U Hory Svatého Šebestiána je dobře patrná trasa zaniklé tratě, která vedla od stanice Křímov do Reitzenhainu. Byla v provozu v letech 1875–1948. Těleso tratě je dodnes z velké části průchozí a zachovala se zde řada drobných drážních památek. Výjimečný příhradový most, který stával v Bezručově údolí, byl ale v roce 1986 zbořen.
www.zeleznice.vanovi.net

Měděnec

Nad obcí Měděnec v Krušných horách se tyčí vrch Mědník, který je v podstatě celý poddolovaný a jeho podzemí je částečně zpřístupněno. Název místa je sice odvozen od mědi, ta ale není jedinou surovinou, která se tu

těžila – horníci zde dobývali také stříbro, pyrit pro výrobu vitriolu a železnou rudu. I díky Měděnci se z přílehlé části Krušných hor stala významná železářská oblast, kde pracovala celá řada hutí a hamrů.

Počátky dolování je možné datovat už do 15. století, poslední doly byly uzavřeny v 90. letech 20. století. Pozůstatků po hornické činnosti se dochovalo poměrně dost, od drobných povrchových stop až po moderní důlní budovy. Navštívit zde můžete prohlídkovou štolu Marie Pomocné (Maria Hilfe), která pochází z 16. století a sloužila současně k těžbě i odvodňování ložiska. Součástí skanzenu je také malá hornická expozice v budově restaurace Mědník.

Vodní nádrž Přísečnice

Severně od Měděnce byla v letech 1969–1976 vystavěna vodní nádrž Přísečnice, která slouží především k zásobování severočeské hnědouhelné oblasti pitnou vodou. Má 47 m vysokou sypnou hráz, součástí vodního díla je i malá elektrárna. Vzhledem k pravidlům, jimiž je limitována ochrana zdejšího vodního zdroje, není přehrada veřejnosti přístupná, přesto však tvoří nepřehlédnutelnou krajinnou dominantu. Zajímavostí je přívodní štola vody od jezu na Černé vodě do Přísečnice.

Mapa KČT č. 4

Otevírací doba: nepřístupné

Cenová hladina: zdarma

www.poh.cz/vd/prisecnice.htm

Jáchymovské peklo

Město Jáchymov patřilo od roku 1512, kdy zde započala ražba první štoly, do začátku 17. století k nejvýznamnějším střediskům těžby stříbra v Čechách. Doba jeho největší slávy v první polovině 16. století je pevně spojena s rodem Šliků, kteří zde i nechávali razit vlastní stříbrné mince. Jejich název „Thaler“, odvozený od německého jména města Joachimsthal, dodnes žije ve slově „tolar“ a zprostředkovaně i v názvu americké měny – dolaru. Jáchymov byl v té době druhým největším českým městem po Praze, postupně zde bylo provozováno kolem 900 důlních děl. Působili tu význační báňští odborníci jako Georgius Agricola a Lazar Ercker. Už tehdy staří horníci nacházeli v podzemí

▲ O památníky věžů se starají mimo jiné skauti – řada členů tohoto hnutí zde totiž byla z politických důvodů vězněna

Mapa KČT č. 4

Naučná stezka:

Otevírací doba: volně přístupné
Cenová hladina: zdarma

Hornický skanzen:

Otevírací doba: sezonní
Cenová hladina: do 49 Kč
Štola č. 1
ulice Na Svornosti, 362 51 Jáchymov
Tel.: +420 352 324 023,
+420 602 164 361
E-mail: [muzeum@muzeum-sokolov.cz](mailto:muzzeum@muzeum-sokolov.cz)
www.omks.cz

Muzeum v královské mincovně:

Otevírací doba: celoročně
Cenová hladina: do 99 Kč
náměstí Republiky 37,
362 51 Jáchymov
Tel.: +420 736 754 831
E-mail: mincovna@kvmuz.cz
<http://kvmuz.cz/o-nas-muzeum-jachymov>

Kam v okolí?

Zajímá-li vás historie železnic, můžete si na vlastní pěst projít zaniklou trať z Jáchymova do Ostrova nad Ohří, která byla nejstrmější běžnou železniční tratí v Čechách. Provoz na ní byl ukončen v roce 1957, dochoval se tu i 18 m dlouhý tunel.
www.cd.cz/old/TCD2006/6_41jach.htm

▲ Důl Svornost je hned na okraji jáchymovského náměstí

černý minerál, kterému říkali smolinec, dnes známý i jako uraninit, neměli pro něj však využití.

Z úpadku, který nastal za třicetileté války, se jáchymovské hornictví vzpamatovalo až v polovině 18. století. V 19. století zde vznikla výrobná uranových barev a v roce 1898 díky vzorkům zdejších minerálů objevili manželé Pierre Curie a Marie Curie-Sklodowska prvky radium a polonium. Objev zvedl velkou vlnu zájmu o radioaktivní záření a jeho možné využití, včetně léčebného. V Jáchymově vznikly lázně, které fungují dodnes, a smolinec se začal těžit i pro přípravu radia.

Na konci druhé světové války se ukázalo, že radioaktivní suroviny mohou být využity k výrobě elektrické energie a zejména jaderných zbraní, a z Jáchymova se tak stala lokalita světového strategického významu. Nedlouho po osvobození byly jáchymovské doly obsazeny sovětskou armádou a na konci roku 1945 už byla uzavřena československo-sovětská dohoda o zřízení národního podniku Jáchymovské doly a o dodávkách uranu do Sovětského svazu. Nedostatečné technické zázemí pro rychlý rozvoj dolů bylo po sovětském vzoru nahrazeno vysokým počtem pracovníků, nejprve zejména německých

Georgius Agricola (1494–1555)

Georgius Agricola, německy Georg Bauer, byl jedním z nejvýznamnějších raně novověkých evropských odborníků na hornictví. Narodil se v Glachau v Sasku a po studiích se nejprve věnoval filologickému bádání, teologii a výuce řečtiny a hebrejštiny. Do oblasti jeho zájmu ale patřilo i lékařství spolu s dalšími přírodními vědami. Po studijní cestě do Benátek se proto roku 1527 usadil v Jáchymově, kde mu bohaté spektrum rud a minerálů vynášených hornickou činností na povrch země umožňovalo zkoumat jejich vlastnosti a možné využití v medicíně.

Tak se přirozeně dostal ke geologii a montánním vědám a začal na toto téma i publikovat – od roku 1530, kdy se přestěhoval z Jáchymova do Saské Kamenice, postupně vydal řadu spisů věnovaných mineralogii, metalurgii, paleontologii, dějinám hornictví, hornické a hutnické technologii a například také živočichům obývajícím podzemí. Jeho nejvýznamnějším dílo, Dvanáct knih o hornictví a hutnictví z roku 1556, zásadním způsobem shrnuje dobový stav poznání a technologie v těchto oborech a položilo základy k jejich dalšímu vědeckému rozvoji. Agricolův přínos byl natolik významný, že nebyl po dvě stě následujících let překonán.

▲ Stálé expozice jáchymovského muzea, které sídlí v bývalé mincovně, se věnují nejen historii hornictví, ale i renesanční kultuře a vzdělanosti, jež rozvoj města doprovázela, a lázeňství

k obdobnému **lágru Nikolaj**, z něhož se mnoho nezachovalo. Od tábora pokračuje cesta k zaniklému **dolu Eduard** a podél **Horkého rybníka** k lágrům Eliáš a Rovnost. Poslední zastávkou je **Šlikův hrádek** nad Jáchymovem.

válečných zajatců a od roku 1949 politických a kriminálních vězňů. Ti zde v nelidských podmínkách, sužování zimou, hladem, radiací, těžkou prací a brutalitou bachařů, pracovali až do roku 1961.

S jejich osudy i těžbou uranu vás seznámí **naučná stezka Jáchymovské peklo**. Vede z jáchymovského náměstí kolem bývalé **královské mincovny**, ve které se dnes nachází **muzeum**, a bývalého sídla šlikovského horního úřadu k **dolu Svornost**. V tom se nejprve od roku 1530 těžilo stříbro, ve 20. století uran a dnes se z něj čerpá radioaktivní voda pro jáchymovské lázně.

Odtud můžete pokračovat k **hornickému skanzenu** založenému v roce 1996 na uranové štolě č. 1. Štola je prezentována v podobě z 50. let a expozice provozovaná sokolovským muzeem vám přiblíží jak tehdejší technologii, tak i osudy vězňů, kteří zde museli pracovat. Naučná stezka dále vede k bývalému **koncentračnímu táboru Svornost**, který připomínají repliky strážních věží a neblaze proslulého dřevěného schodiště, a kolem baňských rybníků

Věž smrti v Jáchymově

Se smutnou poválečnou kapitolou jáchymovské těžby uranu je spojena i takzvaná Věž smrti v Ostrově nad Ohří. Šlo o drtírnu a třídírnu uranové rudy, ve které v prostředí plném radioaktivního prachu pracovali političtí vězni. Najdete ji na okraji Ostrova, v průmyslovém areálu v Dolním Žďáru. Přístupná je zatím jen výjimečně v rámci různých kulturních akcí.

Otevírací doba: nepřístupné
Cenová hladina: zdarma

Mapa KČT č. 4

Otevírací doba: nepřístupné, pouze exteriéry

Cenová hladina: zdarma

www.socsol.cz/2011/solidarita/lazne-kyselka-rozkvet-a-devastace

Kam v okolí?

Přímo z Kyselky můžete vystoupat po červené značce k rozhledně Bučina, která stojí ve zpřístupněné části vojenského újezdu Hradiště. Kamená věž vystavěná v poslední čtvrtině 19. století sloužila nejprve lázeňským hostům, od roku 1960 pak armádě jako pozorovatelná. Dnes je již opět otevřena pro veřejnost. <http://rozhledny.webzdarma.cz/bucina.htm>

Lázně Kyselka

Bývalé lázně Kyselka (dříve též Giessshübl) leží v údolí Ohře na západním úbočí Doupovských hor. Léčivá minerální voda se zde začala stáčet

▲ Lázně Kyselka